

Š i f r a k a n d i d a t a :

Državni izpitni center

M 2 2 2 5 1 1 1 2

JESENSKI IZPITNI ROK

ZGODOVINA

≡ Izpitna pola 2 ≡

Narodna zgodovina

Sobota, 27. avgust 2022 / 90 minut

*Dovoljeno gradivo in pripomočki:
Kandidat prinese nalivno pero ali kemični svinčnik.
Izpitni poli je priložena barvna priloga.*

SPLOŠNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila.

Ne odpirajte izpitne pole in ne začenjajte reševati nalog, dokler vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite kodo oziroma vpišite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani).

Izpitna pola vsebuje 25 nalog. Število točk, ki jih lahko dosežete, je 60. Za posamezno nalogo je število točk navedeno v izpitni poli.

Rešitve pišite z nalivnim peresom ali s kemičnim svinčnikom v izpitno polo v za to predvideni prostor **znotraj okvirja**.

Pišite čitljivo. Če se zmotite, napisano prečrtajte in rešitev zapišite na novo. Nečitljivi zapisi in nejasni popravki bodo ocenjeni z 0 točkami.

Zaupajte vase in v svoje zmožnosti. Želimo vam veliko uspeha.

*Ta pola ima 16 strani (1–16), od tega 2 prazni.
Barvna priloga ima 4 strani (17–20).*

© Državni izpitni center
Vse pravice pridržane.

V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite.

M 2 2 2 5 1 1 1 2 0 3

3/20

Prazna stran

OBRNITE LIST.

Razvoj zgodovinskih dežel in Slovenci

1. Po propadu Samove plemenske zveze so Alpski Slovani oblikovali prvo slovansko kneževino, ki je ohranila samostojnost do okoli leta 743. Pri reševanju si pomagajte s sliko 2 v barvni prilogi.
 - 1.1. Kdo so bili sosede Alpskih Slovanov, ki so ogrožali njihovo samostojnost?

 - 1.2. Pojasnite, zakaj so Alpski Slovani izgubili zunanjo samostojnost.

(2 točki)

2. Karantanska družba je bila razslojena. Posebne ugodnosti so uživali kosezi.

Koseška oborožena sila je bila temelj knežje oblasti, sporno pa je, ali so kosezi pripadali plemstvu ali knežji »družini«. Kot t. i. politično ljudstvo so kosezi odločali pri volitvah ali ustoličevanju novega kneza na Krnskem gradu (vsaj pred začetkom 9. stoletja). Po uvedbi fevdalizma po začetku 9. stoletja je bil del kosezov vključen v razvoj plemstva, večinoma pa so kot poseben sloj ostali tesno povezani z vojvodo oz. mejnim grofom.

(Vir: Ilustrirana zgodovina Slovencev, str. 58. Mladinska knjiga. Ljubljana, 1999)

- 2.1. Navedite dva privilegija, ki so ju uživali kosezi v karantanski družbi.

- 2.2. Katero znamenje oblasti je bilo povezano z ustoličevanjem karantanskih knezov?

(2 točki)

3. S slovansko naselitvijo vzhodnoalpskega prostora se je pričelo obdobje kolonizacije, ki je vrh dosegla med 10. in 12. stoletjem.

Pojasnite, s kakšnim namenom se je izvajala kolonizacija na slovenskih tleh.

(1 točka)

4. Poleg Karantanije je bila za Franke strateško pomembna tudi Spodnja Panonija.

Povežite imena posameznikov, ki so bili dejavni na ozemlju Spodnje Panonije, z njihovo vlogo tako, da na črto v levem stolpcu vpišete ustrezno črko iz desnega stolpca.

_____ spodnjepanonski (samostojni) knez	A Pribina
_____ velikomoravski knez	B Kocelj
_____ škof sirmijske škofije	C Ciril
_____ frankovski mejni grof	D Rastislav

(2 točki)

5. Na slovenskem ozemlju so se postopoma oblikovale dežele in s tem deželna zavest.

Ko je deželni zbor razpisan in so komisarji s pooblastilom ter instrukcijo na poti, preverimo odzivnost deželnih stanov. Knez je v razpisu deželnega zbora izrazil pričakovanje, da se bodo povabljeni srečanja z njim oziroma komisarji zanesljivo udeležili. Neposlušnim je obljubil kazen. Prihod na zbor ni bil samo pravica deželanov, ampak – poudarili smo že večkrat – bila je njihova dolžnost. Z dedno prisego so obljubili, »da bodo posploševali koristi deželnega kneza in odvracali škodo, da bodo zvesti in poslušni.

(Vir: Nared, A., 2009: Dežela – knez – stanovi, str. 221. Zgodovinski inštitut Milka Kosa ZRC SAZU in Arhiv Republike Slovenije. Ljubljana)

Obkrožite črko pred izbrano slovensko deželo.

A KOROŠKA B ŠTAJERSKA

- 5.1. Navedite najpomembnejšo plemiško rodbino do prihoda Habsburžanov na to ozemlje.

- 5.2. V katerem kraju je bil sedež deželnega kneza?

- 5.3. S kom so se Habsburžani zapletli v boj za prevlado nad to deželo v 13. stoletju?

- 5.4. Pojasnite, kako je v deželi vladal deželni knez.

(4 točke)

6. Med plemiškimi rodbinami so pomembno vlogo imeli Celjski grofje.

Obkrožite črke pred tremi pravilnimi trditvami.

- A Vzpon Celjskih grofov je povezan z bitko proti Turkom na Kosovskem polju.
- B Sigismund Luksemburški je za ženo vzel Ulrikovo hčer, Barbaro Celjsko.
- C Herman II. je svoje otroke poročal v pomembne plemiške rodbine.
- D Friderik II. se je po smrti žene poročil s plemkinjo nižjega rodu, Veroniko Deseniško.
- E Spor med Celjskimi grofi in Habsburžani se je končal šele z izumrtjem Celjskih grofov.
- F Zaradi boja za skrbništvo nad Leopoldom so ogrski plemiči izvedli atentat na Ulrika II.

(3 točke)

7. Pred turško nevarnostjo so se prebivalci slovenskih dežel različno zavarovali.

A kadar je prišla velika nevarnost za graščaka in njegovo družino, tedaj se je zaklenil v svoj dobro utrjeni grad, kmeta pa je pustil brez pomoči zunaj – v njegovi borni koči. In če je došel potem sovražnik, moral je ubogi kmet zapustiti dvor in dom; pobegnil je visoko gor v planine in pečine, da si reši življenje. Sovražnik mu je pa požgal brez ovire in usmiljenja hišo, skedenj, vzel mu je vse, kar je našel, in odpeljal s seboj, česar ni mogel kar na mestu uničiti.

(Vir: Sket, J., 1997: Miklova Zala: povest iz turških časov, str. 8. DZS. Ljubljana)

7.1. Kako so se kmetje v času turških napadov izognili nevarnosti?

7.2. Pojasnite, kako je plemstvo izkoristilo kmete za obrambo pred Turki.

(2 točki)

8. Na konec turške nevarnosti je najbolj vplival nastanek Vojne krajine. Pomagajte si s sliko 3 v barvni prilogi.

8.1. Kaj je bila Vojna krajina?

8.2. Navedite notranjeavstrijske dežele, ki so financirale Vojno krajino.

(2 točki)

9. Zaostreni odnosi med kmeti in zemljiškimi gospodi so pripeljali do kmečkih uporov. Na Slovenskem so se kmečki upori pojavili v vseh deželah. Pri reševanju si pomagajte s sliko 4 v barvni prilogi.

9.1. Katerega leta je potekal največji kmečki upor na Slovenskem?

9.2. Navedite dežele, ki jih je zajel ta upor.

9.3. Pojasnite, zakaj so bili kmetje v boju proti zemljiškemu gospodu večinoma neuspešni.

(3 točke)

10. Sredi 16. stoletja se je na slovenskem ozemlju širil protestantizem. Temu so sledili deželnoknežji ukrepi proti protestantizmu v notranjeavstrijskih deželah.

Ko je Rinaldo Scarlichi napovedal vizitacijo celotne ljubljanske škofije, je v pastirskem pismu razložil njen pomen z besedami: Vizitacija naj prinese obilne pastoralne sadove, obnovi duhovniško disciplino ter pripomore k pospeševanju bogoslužja in poboljšanju življenja vernikov, med katerimi naj odpravi ostanke luteranstva, čarovništva in praznoverja. [1631]

(Vir: Lavrič, A., 2007: Ljubljanska škofija v vizitacijah 17. stoletja, str. 14. Založba ZRC, ZRC SAZU. Ljubljana)

- 10.1. Naštejte deželnoknežje ukrepe proti protestantom v notranjeavstrijskih deželah.

- 10.2. S kakšnim namenom so škofje opravljali vizitacijo?

- 10.3. Pojasnite, zakaj se je protestantizem ohranil le v Prekmurju.

(3 točke)

11. Z Marijo Terezijo je slovensko ozemlje dosegel tudi razsvetljeni absolutizem.

Obkrožite črke pred tremi pravilnimi trditvami.

- A Z vojaško reformo je stalno najemniško vojsko zamenjala stalna in redna vojska.
- B V materni jezik so začeli prevajati učbenike in posamezne vladne odloke.
- C Uvajali so hlevsko živinorejo in zasadili nove kulturne rastline – pšenico in koruzo.
- D Novonastale kmetijske družbe so pospeševale čebelarstvo.
- E Za šolskega nadzornika na Kranjskem je bil imenovan France Prešeren.
- F Marija Terezija je leta 1784 uvedla splošno šolsko obveznost za dečke.

(3 točke)

14. Ob prihodu Francozov na slovenska tla so imeli prebivalci Ilirskih provinc do njih različna pričakovanja.

14.1. Kako se je izboljšal položaj slovenskega jezika v času Ilirskih provinc?

Slika 1: Lublanske novize

(Vir: https://sl.wikipedia.org/wiki/Lublanske_novize. Pridobljeno: 29. 12. 2020.)

14.2. Pojasnite, zakaj so imele nekatere družbene skupine negativen odnos do Ilirskih provinc.

(2 točki)

15. Prvi je zamisel o enotnem črkopisu za vse južne Slovane izrazil Jernej Kopitar, vendar se vsi niso strinjali z njegovo idejo in sledila je abecedna vojna.

Zdaj pa o neki Dajnkovi ukani. Obiskal je vse župnike mariborskega okrožja ter si od vsakega dal napisati potrdilo, da si vsi močno žele uvedbo njegovih črk.

(Vir: Slovenska kronika XIX. stoletja. 1800–1860, str. 160. Nova revija. Ljubljana, 2001)

15.1. Kako se imenujeta črkopisa, ki sta vsebovala tudi črke iz cirilice?

15.2. Pojasnite, zakaj sta bila oba črkopisa kmalu prepovedana.

(2 točki)

16. Prelom v narodnem gibanju je pomenil začetek izhajanja Kmetijskih in rokodelskih novic.

16.1. Kdo je bil urednik Kmetijskih in rokodelskih novic?

16.2. Pojasnite, zakaj je bilo pomembno izhajanje Kmetijskih in rokodelskih novic.

(2 točki)

17. Leta 1848 je revolucionarno vrenje zajelo tudi slovensko ozemlje. V mestih so poročali o nemirih, medtem ko je še bolj vrelo na podeželju.

Tudi na Ižanskem je postalo praznično tiste dni. Odložili so sekire in motike, drevo je ostalo v brazdi, vile na gnoju, ljudje so pa praznovali. In ker ni bilo zapovedanega praznika, da bi hodili poslušat božjo besedo v cerkev, tedaj so odšli praznovat v gostilno. Tam se je tudi razlegala beseda, ki sicer ni bila božja, je pa bila nenavadna, zanimiva in všečna.

(Vir: Jaklič, F., 1926: Peklena svoboda: Povest o ljubljanski in ižanski revoluciji 1848, Slovenske večernice, 79. zvezek, str. 62. Družba sv. Mohorja. Prevalje)

17.1. Opišite, kako so se kmetje odzvali na začetek revolucije.

17.2. Pojasnite, kdaj dokončno so se kmetje povsem umirili.

(2 točki)

18. Z zahtevami po Zedinjeni Sloveniji je slovensko nacionalno gibanje iz kulturnega preraslo v politično.

1. Da se politično razkropljeni narod Slovencev na Kranjskem, Štajerskim, Primorskim in Koroškim kakor jeden narod v eno kraljestvo z imenom »Slovenija« zedini, in da ima za-se svoj deželni zbor.
2. Da ima slovenski jezik v Sloveniji popolnoma tiste pravice, ktere ima nemški jezik v nemških deželah, da bode tedaj naši volji pripušeno, kdaj in kako hočemo slovenski jezik v šole in pisarnice upeljati.
3. Da bode naša Slovenija obstojni del Avstrijanskega ne nemškega cesarstva. Mi nočemo, da bi bila naša dežela pri nemškem zboru namestovana, le tiste postave nas bodo vezale, ktere nam bode Cesar z našimi poročniki dal.

(Vir: Melik, V., Gestrin., F., 1976: Zgodovinska čitanka za sedmi razred osnovne šole, str. 31, 32. DZS. Ljubljana)

18.1. Kakšno (pre)ureditev države je program predvideval za Avstrijsko cesarstvo?

18.2. Kje je program doživel najmočnejšo mednarodno podporo?

18.3. Navedite vsebinsko različne zahteve programa Zedinjena Slovenija.

(3 točke)

19. Po porazu revolucije se je postopoma uvedel Bachov absolutizem ali neoabsolutizem.

Odlomek iz pisma Matije Majerja Jožefu Muršču, 1851
 »S politiko sedaj ni nič začeti – samo opazovati moramo, kaj se godi – in skrbno se literarnega dela poprijeti. To je sedaj naša politika.«

(Vir: Slovenska kronika XIX. stoletja. 1800–1860, str. 404. Nova revija. Ljubljana, 2001)

Pojasnite, na katerem področju je lahko znova vendarle delovalo narodno gibanje.

(1 točka)

20. V času ustavne dobe se je obnovilo politično življenje. Narodna zavest se širila predvsem na velikih ljudskih zborovanjih na prostem.

Slovenski gospodar je v Mariboru 20. avgusta 1868 poročal:

G. Rajiž: »Bratje Slovenci! Dogovorili ste se in sklenili, da hočete v uradnije svoj slovenski jezik in samo slovenski. Tirjajmo svoj jezik tudi v naše šole in sicer v domače ljudske šole in v više, ki se jim pravi realke in gimnazije. — Da se človek uči misliti in razumeti to, kar ga obdaja, da si zna za svoje potrebe vse sam zapisovati, da zna dobro knjigo prebirati, da časopise, to kar se po svetu dela in godi, razume, za to so ljudske šole./.../ Ves namen naših učilnic je bil ta, da bi nas bili v Nemce spremenili. Tega pa nečemo ! (Gromoviti klici: Nečemo!)«

(Vir: Slovenski gospodar, 20. 8. 1868, letnik 2, številka 34. Tiskarna sv. Cirila. Maribor, 1868)

- 20.1. Kje so pripravili prvo večje ljudsko zborovanje na prostem?
- 20.2. Zakaj je bilo največ taborov organiziranih na obrobju slovenskega etničnega ozemlja?
- 20.3. Pojasnite, zakaj je bila uvedba slovenskega jezika v šolah in uradih tako pomembna za Slovence, da so to zahtevo množično izražali na taborih.

(3 točke)

21. Za ukinitve taborov so bila med drugimi kriva tudi nesoglasja med mladoslovenci in staroslovenci.

Povežite politične poglede s politično skupino, ki jih je skupina zagovarjala, tako da na črto v levem stolpcu vpišete ustrezno črko iz desnega stolpca.

_____ »Vse za vero, dom, cesarja!«	
_____ »Vse za domovino, omiko in svobodo!«	A mladoslovenci
_____ liberalci	B staroslovenci
_____ konzervativci	

(2 točki)

22. Po skoraj petnajstletnem obdobju slogaštva so se politična nasprotja poglobila in povzročila nastanek prvih slovenskih političnih strank.

Ivan Šušteršič v trialističnem memorandumu Francu Ferdinandu
 »Naš državno pravni program je trializem. Zavzemamo se zanj ne le iz narodnih, temveč tudi dinastičnih vzrokov; kajti pretežna masa slovenskega ljudstva je cesarju zvesta in stremi za veliko, mogočno monarhijo pod žezlom habsburške dinastije. Združitev jugoslovanskih pokrajin v tretje državnoopravno telo v okviru monarhije je dinastična potreba /.../ Jugoslovanska država v okviru monarhije [...] bi postavila [...] jugoslovanske narodne struje v službo dinastične svetovalne politike.«

(Vir: Brodnik, V., in drugi, 2020: Zgodovina 3, str. 178. Mladinska knjiga. Ljubljana)

- »1. [A]vstroogrski Jugoslovani štejejo za končni cilj svojega narodnopolitičnega stremljenja popolno narodno združitev vseh Jugoslovancev ne glede na različnost imen, vere, pisave in dialektov ali jezikov;
 2. kot deli velikega enotnega naroda stremijo, da se konstituirajo kot enoten narod, ne glede na vse umetno napravljene državno-pravne in politične pregraje, želeč skupno nacionalno-avtonomno kulturno življenje kot svobodna enota v popolnoma demokratični konfederaciji narodov;
 3. [...]«

(Vir: Brodnik, V., in drugi, 2020: Zgodovina 3, str. 179. Mladinska knjiga. Ljubljana)

Obkrožite črko pred izbrano politično stranko.

- A KATOLIŠKA NARODNA STRANKA
 B JUGOSLOVANSKA SOCIALDEMOKRATSKA STRANKA

S pomočjo besedil v krajšem esejskem razmišljanju zapišite, katerega leta je bila ustanovljena politična stranka, kateri politično-idejni usmeritvi je sledila, kdo so bili njeni volivci, navedite značilnosti njenega programa in pojasnite, kakšen odnos so imeli znotraj stranke do nacionalnega in jugoslovanskega vprašanja.

(5 točk)

23. Po letu 1867 se je začela gospodarska rast, ki se je med drugimi kazala v hitrem nastajanju novih delniških družb in bank. Pri reševanju si pomagajte s sliko 5 v barvni prilogi.

23.1. Navedite imeni delniških družb, ki sta bili ustanovljeni na slovenskem ozemlju po letu 1867.

23.2. Navedite industrijske dejavnosti, ki so bile v tistem času najbolj razvite na Slovenskem.

23.3. Pojasnite, kateri dejavniki so vplivali na gospodarsko rast.

(3 točke)

24. Proti koncu 19. stoletja se je stopnjevala agrarna kriza in s tem izseljevanje.

24.1. Navedite vzroke za agrarno krizo.

24.2. Opišite, kdo so bile aleksandrinke.

(2 točki)

25. Pred naštetimi dogodki dodajte letnice: 1461, 1584, 1848, 1853, 1859, 1868.

_____ prenos sedeža lavantinske škofije iz Št. Andraža v Maribor

_____ Kozlerjev zemljevid slovenskih dežel in pokrajin

_____ prvi tabor na Slovenskem

_____ Dalmatinova Biblija

_____ vseslovanski kongres v Pragi

_____ ustanovitev ljubljanske nadškofije

(3 točke)

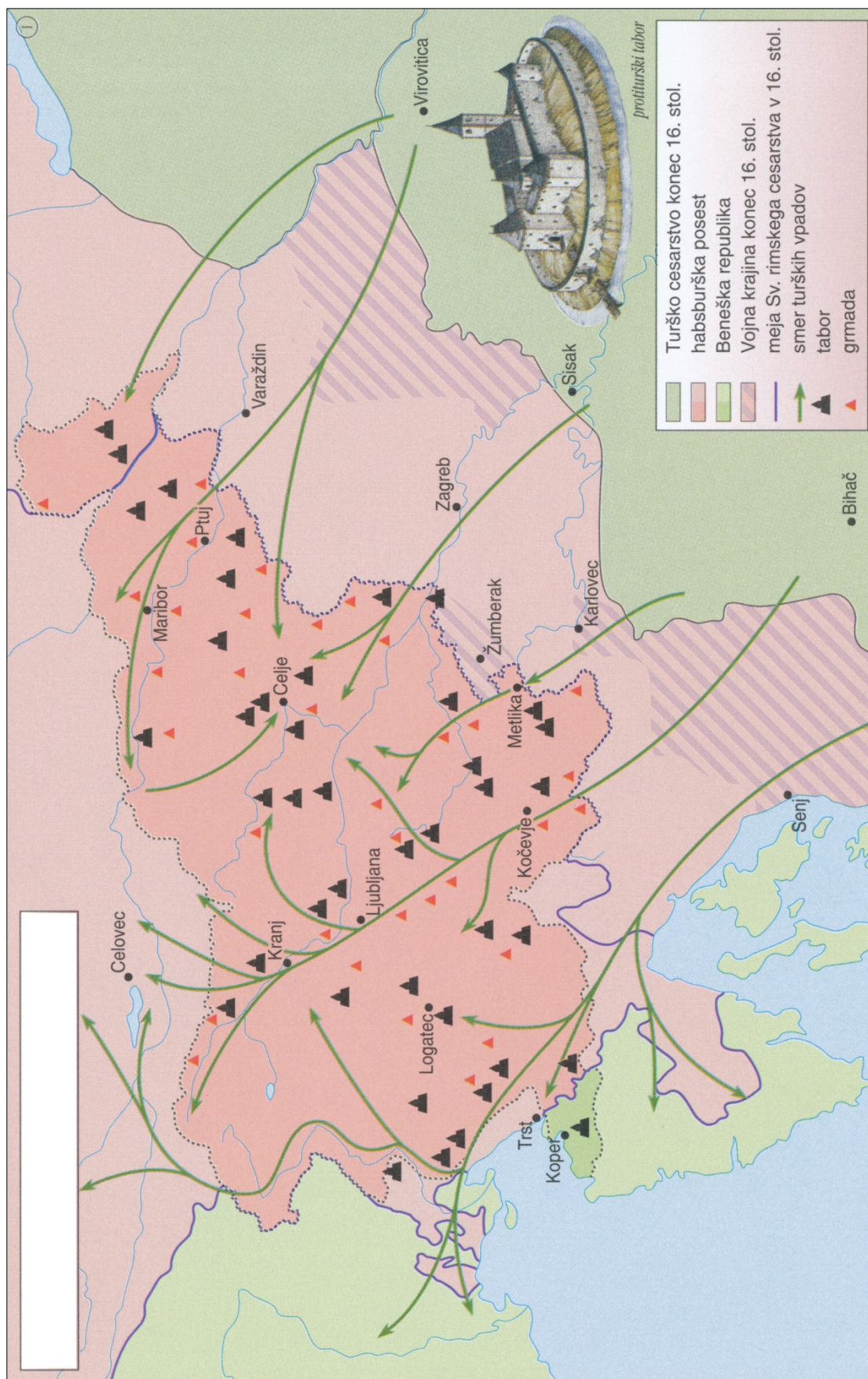
Barvna priloga (k Izpitni poli 2)

Slika 2: Alpski Slovani v 7. in 8. stoletju

(Vir: Frantar, Š., in drugi, 2020: Zgodovina 2, str. 143. Mladinska knjiga. Ljubljana)

V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite.

Slika 3: Turški vpadi na slovensko ozemlje

(Vir: Mali zgodovinski atlas, str. 31. Modrijan. Ljubljana, 2009)

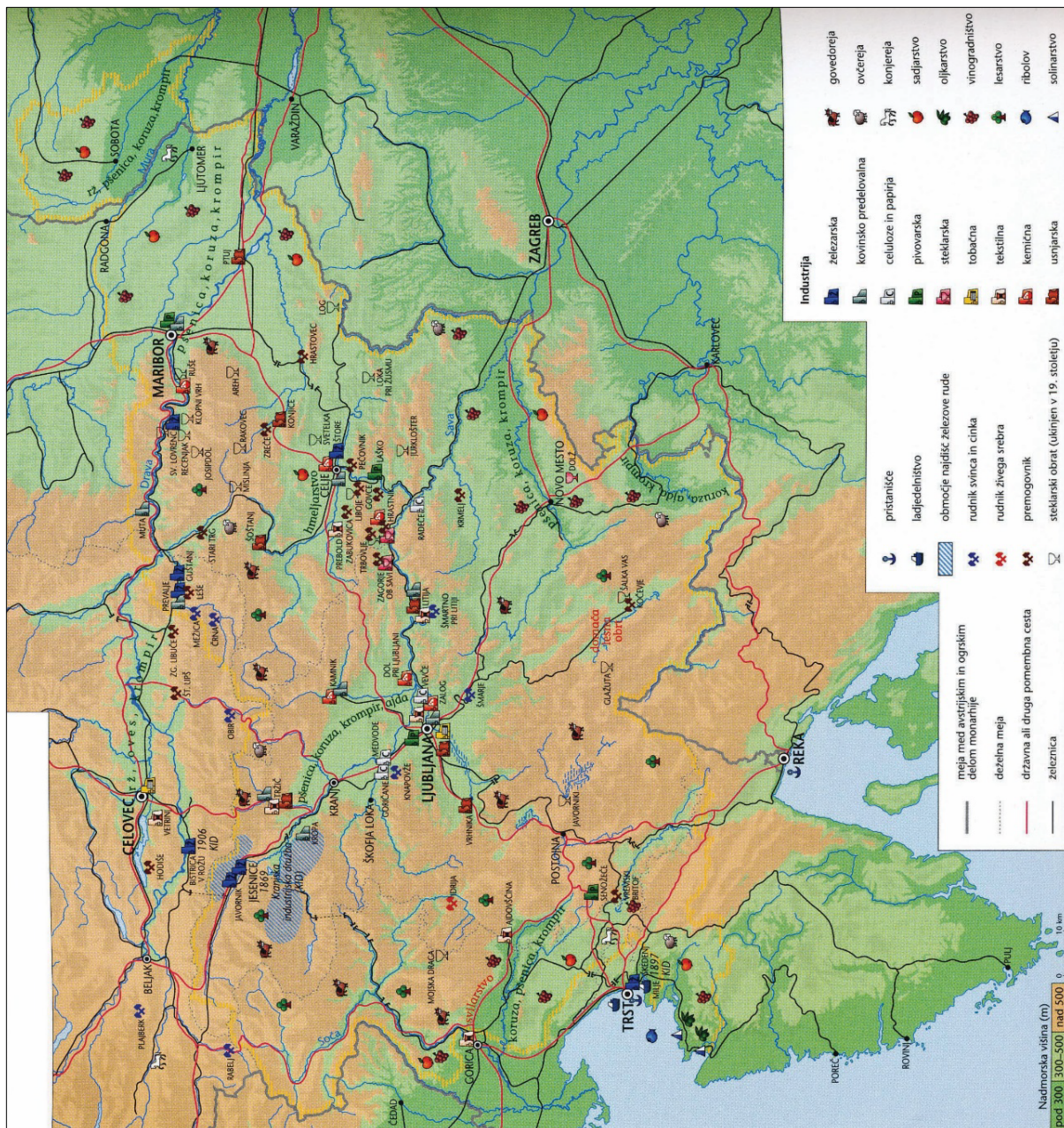

M 2 2 2 5 1 1 1 2 1 9

Slika 4: Največji kmečki upori

(Vir: Slovenski zgodovinski atlas, str. 113. Nova revija. Ljubljana, 2011)

Slika 5: Gospodarstvo pred 1. svetovno vojno

(Vir: Slovenski zgodovinski atlas, str. 152. Nova revija. Ljubljana, 2011)